

RAVEN ZNANJA GEOGRAFIJE PRI MATURANTIH SREDNJIH ŠOL

PRIMERJAVA ZNANJA NOVINEV GEOGRAFIJE IN PSIHOLOGIJE

NA FF V LJUBLJANI

Študij geografije pretresajo v zadnjih letih velike organizacijske spremembe, ki odražajo napredek v geografskem raziskovalnem delu, in spremembe v vlogi in pomenu geografije v naši družbeni stvarnosti. Organizacijske spremembe bi morale potekati vsaj istočasno z vsebinskimi. Žal pa se pre pogosto dogaja, da se sama organizacija pouka geografije ne pokriva z vsebinskimi novostmi, ki so posledica pospešenega znanstveno-raziskovalnega dela na širokem delovnem področju geografije. Pretok znanja iz znanstveno-raziskovalne geografske sfere do pedagoške prakse poteka s pomočjo geografskih učbenikov, revij, TV in radijskih oddaj in dopolnilnega izobraževanja. Žal je pretok znanja veliko prepočasen. Didaktično-metodološko delo se neupravičeno premalo ceni in je že kot tako nevhvaležno. Dodatno izobraževanje ob delu, ki je zaradi nenehnih novih raziskovalnih rezultatov nujno, še ni zaživelo. Posledice navedenih težav se najbolj jasno in nedvoumno kažejo pri preiskusih znanja geografije na vseh ravneh izobraževanja.

Tudi na začetku šolskega leta 1978/79 je bila izpeljana anketa o srednješolskem znanju geografije. Vsebinsko izhodišče vprašalnika je podobno kot pri anketi iz leta 1962 ter leta 1977. Uvedene pa so nekatere novosti in spremembe. Za razliko od obeh prejšnjih anket, ki so zajele študente I.letnika geografije, so v pričujoči vprašalnik vključeni tudi študenti I.letnika psihologije na filozofski fakulteti v Ljubljani. Pri obdelavi ankete je zato v ospredju primerjava dosežkov obeh vzorčnih populacij. Rezultati ankete so z zajetjem večjega števila študentov vsekakor pridobili na objektivnosti. Zaradi možnosti, da bo potrebno tudi na pedagoško znanstveni enoti za geografijo filozofske fakultete uvesti sprejemne izpite, je primerjava znanja toliko bolj dobrodošla. Primerjava z rezultati že izvedenih anket je nekoliko v ozadju, saj nam enoleten razmak glede na anketo, ki jo je temeljito obdelal doc.dr.F.Lovrenčak, ne dovoljuje podrobnejše, predvsem pa smiselne primerjave.

Druga novost je vsebinske narave. Na osnovi pregleda znanstvenih del novejših srednješolskih učbenikov in ustnih predlogov, so vnesena nekatera nova vprašanja, nekatera pa so izpuščena. Nova vprašanja naj bi predvsem odgovorila na vprašanje, ali srednješolci oziroma študenti I.letnika poznajo nekatera novejša tolmačenja geografskih procesov in pojavov, ki so tudi širše poznana in s katerimi se srečujejo tudi v vsakdanjem življenju (urbanizacija, deagrarizacija, varstvo okolja itd.). Pri nekaterih geografskih terminih je bila tudi dana možnost izbire označitve pravilnega odgovora. Skupno so anketiranci odgovarjali na 44 vprašanj, na razpolago pa so imeli 120 minut. Tri četrtine anketirancev je odgovorilo na vprašanja v dobri uri, le 7 odstotkov anketirancev je uporabilo ves razpoložljivi čas. Z izjemo določenih geografskih terminov so odgovori razvrščeni v štiri skupine: pozitivni, pomanjkljivi, negativni in brez odgovora. Postavljeni kriteriji pri vprašanjih, ki so ista kot pri prejšnjih anketah, so bili uporabljeni tudi pri naši anketi, kar omogoča določeno primerjavo. Vendar pa se tudi tu ni mogoče popolnoma izogniti subjektivni presoji, kar pa seveda ne pomeni večjega odstopanja od realne slike znanja. Na vprašanja je z veliko mero resnosti odgovarjalo 43 študentov I.letnika PZE za psihologijo filozofske fakultete*) in 57 študentov I.letnika PZE za geografijo FF. Vsem reševalcem ankete sem dolžan iskreno zahvalo, saj so z vestnostjo in skoraj brez "plonkanja" prostovoljno reševali vse geografske "zanke in pasti". Marsikateri

*) Pri izvedbi ankete na PZE za psihologijo FF je sodeloval univ.as.dr.Marko Polič, kateremu se za vsestransko pomoč in razumevanje vsestransko zahvaljujem.

študent geografije, ki je reševal poti in stranpoti geografije in je sedaj v III.letniku geografije, se bo ob prikazanih dosežkih kislo nasmehnil ali pa pri-tajeno namuznil. Več kot polovica anketirancev geografskega moštva pa za odgo-vore ne bo nikoli zvedela, saj so bile geografske čeri preostre za njihovo ohlapno geografsko znanje. No pa po tem, nekoliko nagajivem ali kot bi študenti rekli "rahlo zafrkantskem" sklepanju preidimo k oceni dosežkov. Ker so geografi nastopali na "svojem terenu", bodo navedeni kot prvi, psihologi pa v oklepajih. Dosežki so preračunani v odstotke.

I. Oznaka geografskih pojmov (terminov)

Geografski pojmi (12) so bili glede na način odgovarjanja razdeljeni v dve osnovni skupini. V prvi skupini se je zahtevala kratka opisna označitev nasled-njih geografskih terminov: horizont, relief, erozija, podzol, polikulturno kmetijstvo in plantaža.

1. Pojem horizont je pravilno označilo 42 % geografov (G) in 31 % psihologov (P), pomanjkljivo 33 % P in 28 % G, negativno 26 % P in 21 % G, brez odgovo-ra pa 10 % P in 9 % G. Odgovori se ne ločijo od tistih, ki so bili značilni tudi za prejšnji anketi, izjema je nepravilen odgovor: horizont je geograf-ska širina.
2. Relief je pravilno označilo 51 % G in 34 % P. Pri pomanjkljivi označitvi se je zanemarila dvojnost pojmovanja reliefa (G - 19 %, P - 34 %). Anketiranci so zamenjavali zlasti negubanost zemeljskega reliefa s samim pojmom reliefa, zato je okoli četrтина odgovorov negativna (G - 26 %, P - 23 %), 4 % G in 9 % P pa na vprašanje ni odgovorilo.
3. Označitev erozije prsti je delal tako geografom kot psihologom največje te-žave. Le 7 % G in 3 % P je pravilno odgovorilo, pomanjkljivo pa 46 % G in 34 % P. Med pomanjkljivimi odgovori je najbolj pogost odgovor: erozija je odnašanje prsti. Pri negativnih (G - 46 %, P - 51 %) odgovorih pa se v raz-liko od odgovorov obeh že obdelanih anket pojavijo še odgovori: je prepere-vanje prsti ali celo notranja sestava zemlje. Glede na široko uporabo pojma je velik delež negativnih odgovorov še toliko bolj presenetljiv.
4. Pojem podzol je tudi sedanji generaciji delal precejšnje težave, saj je nanj pozitivno odgovorilo 16 % G in 14 % P, pomanjkljivo pa 56 % G in 37 % P. Večina jih je ugotovila, da je podzol tip prsti, vendar nekoliko bolj natanč-ne oznake niso zmogli 32 % P in 26 % G je odgovorilo negativno, kar 17 % P pa ni odgovorilo.
5. Za pojem polikulturno kmetijstvo bi pričakovali večji delež pozitivnih odgo-vorov (G - 16 %, P - 13 %), vendar je najvišji delež pomanjkljivih odgovorov (G - 46 %, P - 42 %). Večina se je zadovoljila z odgovorom, da se pri poli-kulturnem kmetijstvu goji več kultur, precej pa jih je navedlo tudi nepravi-len odgovor, da so to različne vrste kmetijstva, zato je bilo nad četrťino odgovorov negativnih.
6. Tudi plantažo ni pravilno označila niti petina vseh reševalcev ankete (17 % - G, 15 % - P). Prav pri navedenem vprašanju je bil največji delež pomanj-kljivih odgovorov (P - 60 %, G - 53 %). Dijaki oziroma študenti pojem sicer poznajo, njihova označitev pa je bila preveč splošna, v nekaterih primerih celo negativna. Zanimivo je, da je kar 28 % G odgovorilo negativno in le 14 % P.

Skupno je pri opisni označitvi geografskih pojmov pravilno odgovorilo 24,8 % G in 18,3 % P, pomanjkljivih pa je bilo 41,4 % odgovorov G in 40,0 % P, nega-tivnih 29,2 % P in 28,8 % G, brez odgovora pa 12,5 % P in 5 % G. Izredno visok je delež pomanjkljivih odgovorov, ki je približno enak za obe vzorčni populaciji. Oglejmo si sedaj še rezultate izbirne označitve pravilnega odgo-vora petih geografskih pojmov: geografska širina, izohipsa, pasat, savana in nataliteta. Dane so bile tri rešitve, reševalec ankete pa je moral obkro-žiti pravilen odgovor. Pri vrednotenju rezultatov je treba seveda upoštevati dejstvo, da je kar 33,3 % statistična verjetnost, da reševalec ne glede na znanje obkroži pravilno rešitev.

7. Pri pojmu geografska širina so bili dani naslednji možni odgovori:
- a) lega določenega kraja,
 - b) oddaljenost od osnovnega poldnevnikarja, merjena na vzporedniku in odčitana na poldnevniku,
 - c) oddaljenost od ekvatorja, merjena na poldnevniku in odčitana na vzporedniku.

Pravilno rešitev je obkrožilo 82 % G in 80 % P, nepravilno pa 16 % G in 20 % P, 2 % G pa ni odgovorilo. Med nepravilnimi odgovori je bil odgovor pod b) veliko bolj mikaven kot odgovor pod a).

8. Za pojem izohipsa so bile dane naslednje možnosti za izbiro pravilnega odgovora:

- a) črta, ki veže kraje z isto temperaturo,
- b) črta, ki veže kraje z isto nadmorsko višino,
- c) znak za vnašanje višinskih razlik.

Iskanje pravilnega odgovora reševalcev ni delalo prevelikih težav, saj je kar 94 % G in 79 % P našlo pravičen odgovor.

9. Pri pasatu so reševalci izbirali med:

- a) vetrovi, ki pihajo z morja proti kopnemu,
- b) stalni vetrovi, ki pihajo na ekvatorju,
- c) stalni vetrovi, ki pihajo od povratnikov proti ekvatorju.

Izbira pravilnega odgovora je bila zlasti za psihologe dokaj težavna, saj je le 45 % izbralo pravičen odgovor (G - 85 %). Med negativnimi odgovori sta dve možnosti dokaj enakomerno zastopani.

10. Za oznako pravilnega odgovora pri savani so reševalci izbirali:

- a) značilna severnoameriška pokrajina z visoko travo,
- b) travnata pokrajina,
- c) tropska travnata pokrajina z redkim grmovjem in posameznimi drevesi.

Pravilne odgovore je našel približno enak delež G in P (83 % - G) (84 % - P), med negativnimi odgovori pa je bila bolj pogosta odločitev za odgovor pod točko a).

11. Pri oznaki pojma nataliteta so bile dane naslednje možnosti označitve pravilnega odgovora:

- a) število rojstev na 1000 prebivalcev,
- b) veča o prirastku neke dežele,
- c) prirastek dežele.

Izbira pravilnega odgovora je delala obema skupinama reševalcev precejšnje težave, nekoliko večje geografom (P - 68 %, G - 61 % pravičnih odgovorov). Med nepravilnimi odgovori se je večina odločila za odgovor, da je nataliteta prirastek prebivalstva. Pravičen odgovor je pri možnosti izbirne označitve označilo 81,0 % G in 72,2 % P, nepravilno pa 17,3 % G in 27,6 % P.

12. Med poseben tip vprašanja uvrščam označitev pojma porečje. Uporabljena je bila, kot hi rekli v športnem izrazoslovju, določena "finta". Anketiranci so izbirali med možnostjo lastne oznake porečja ali obkrožitvijo odgovora. Med tremi danimi možnostmi za rešitev sta dva odgovora nepravilna, odgovor pred točko b) pa le deloma pravičen. Oglejmo si torej možne odgovore:

- a) del zemeljskega površja, ki se razteza na obeh straneh reke,
- b) del zemeljskega površja, ki ga deloma odmaka reka s svojimi pritoki,
- c) oznaka za skupino rek, ki tečejo v določeno morje.

Večino anketirancev je tako zastavljeno vprašanje zmedlo, saj je odgovor pod točko b) obkrožilo kar 74 % G in 54 % P, le 7 % G in 3 % P pa je samo pravilno označilo pojem porečja. Dokaj velik je tudi delež nepravilnih odgovorov: 21 % G in kar 40 % P.

II. Pojasnitev geografskih dejstev

1. Sestavo geosfere je pravilno pojasnilo le 17 % G in 15 % P. Večina odgovorov je bilo pomanjkljivih (53 % G in 60 % P). Prevladovali so odgovori, v katerih niso bili navedeni vsi sestavni deli geosfere. Največ je bilo takih odgovorov, kjer sta bila navedena dva ali trije sestavni deli geosfere (litosfera, atmosfera, deloma hidrosfera). Negativno je odgovorilo 23 % G in 14 % P. Precej anketirancev je namreč med geosfero uvrščalo sial, simo ali celo troposfero, drugi pa kar klimo, relief in podobno.
2. Naravne pokrajine v tropskem pasu je pravilno navedlo 37 % G in le 17 % P. Med pozitivne odgovore smo podobno kot pri prejšnjih dveh anketah šteli tiste, ki so vsebovali vsaj štiri tipe ali prehodne tipe naravnih pokrajin v tropskem pasu (npr. pragozd, savano, puščavo, stepo). Med pomanjkljive smo šteli odgovore s tremi tipi naravnih pokrajin, vse ostale pa med negativne. Pomanjkljivih je bilo 23 % G in 40 % P odgovorov. Zelo visok, najvišji v skupini geografskih dejstev je bil delež negativnih odgovorov (G - 35 %, P - 29 %), saj so reševalci ankete med tipe naravnih pokrajin uvrščali naravne pokrajine subtropskega pasu.
3. Vsaj pet tropskih kultur je naštel 61 % G in le 34 % P, pomanjkljivih je bilo po 26 % odgovorov P in G ter negativnih 4 % G in 26 % P. Na vročem tropskem soncu bi se po mnenju reševalcev ankete moral prahiti tudi krompir, sladkorna pesa, koruza in še kaj!!
4. Geološke dobe oziroma glavne geološke veke je pravilno po starosti navedlo 59 % G in 40 % P, pomanjkljivo 17 % G in 11 % P, negativno 12 % G in 26 % P, brez odgovora pa kar 12 % G in 23 % P. Za pravilne so se šteli vsi tisti odgovori, ki so navajali vsaj tri geološke veke, za pomanjkljive tiste, ki so navajali dva, ostali odgovori pa so bili negativni.
5. Precejšnje število anketiranih je pravilno naštel oba glavna jezika v J. Ameriki (G - 63 %, P - 51 %), nekateri pa so navedli tudi indijanske jezike. Pomanjkljivih je bilo 11 % G in 12 % P, negativnih pa 21 % G in 14 % P. Zanimivo je, da je kar precejšnje število navedlo med glavni jezik angleščino, marsikdo pa bo verjetno sedaj prvič zvedel, da obstaja tudi argentinski jezik. 12 % G in 23 % P pa na vprašanje sploh ni odgovorilo.
6. Pri vprašanju, kjer je bilo treba naštetih glavna mesta dežel (Švice, SR Ukrajine, Indije, Kanade in Avstralije), je bila dodana še Zambija (zaradi konference neuvrščenih dežel). Pet ali šest pravih glavnih mest je izbralo 59 % G in 35 % P, pomanjkljivo je odgovorilo 25 % G in 43 % P (3 ali 4 pravilni odgovori), napačno pa 14 % G in 22 % P. Za Švico se navaja kot glavno mesto razen Berna še Basel in Zürich, pri Ukrajini razen Kijeva še Odeso, pri Indiji razen New Delhija še Islamabad in Kalkuto, pri Avstraliji razen Canberre še Adelaide, Wellington, Melbourne in Sidney; pri Kanadi razen Ottawe še Montreal in Toronto; pri Zambiji pa razen Lusake še Nairobi. Največ anketirancev ni vedelo glavnega mesta Zambije.
7. Socialistične države v Evropi je bilo vprašanje, pri katerem smo pričakovali velik delež pravih odgovorov. Kljub dokaj milemu kriteriju, ki je dopuščal uvrstitev med pravilne odgovore tudi tistim, ki so naštel vsaj 7 držav od 9, je pravilno odgovorilo le 67 % G in 57 % P, pomanjkljivo pa 30 % G in 37 % P. Verjetno bi se prebivalci Anglije, Švedske, Irske in ZRN krepko začudili, ko bi zvedeli, da spadajo med socialistične države, med evropske države pa kot kaže spada tudi Kitajska!
3. Naštetih je bilo treba atlaške države (Tunizija, Maroko, Alžirija). Vse tri atlaške države pozna 63 % G in le 37 % P, pomanjkljivo (z zadržki) je odgovorilo 19 % G in 20 % P, narobe pa 12 % G in 6 % P. Nekateri so med atlaške države uvrstili tudi Libijo, Nizozemsko, Belgijo, Francijo ali Španijo. Kar 37 % P pa za atlaške dežele ni navedlo odgovora!
9. Pri naštetju glavnih industrijskih pokrajin v Evropi (vsaj 5) so se boljše odrezali psihologi (37 %), G - le 21 % pravih odgovorov. Veliko je bilo tudi pomanjkljivih odgovorov (4-3): G - 47 %, P - 23 %, pa tudi negativnih:

25 % G in 31 % P. Največ je bilo naštetih industrijskih pokrajin iz ZRN in Anglije. Zanimivo je, da so le redki navedli Severno Italijo, precej pa jih pomanjkljivo navaja kar celo ZRN, Anglijo ali Švedsko.

10. S pomočjo nekaterih številčnih podatkov o Jugoslaviji bi dobili določen vpogled v znanje novincev o svoji domovini. Več kot tri pravilne številčne podatke pozna le 21 % G in 14 % P, dva ali tri 39 % G in 43 % P, samo eden podatek pa 21 % G in 29 % P. Kar 19 % G in 14 % P pa ni odgovorilo. Odgovori so podobni kot pri prejšnji anketi. Nekateri novinci so očitno veliki optimisti, saj so napisali, da nakopljemo nič več in nič manj kot 400 milijonov ton premoga, na 9 ljudi pride osebni avtomobil, nacionalni dohodek pa znaša 3.500 dolarjev!
11. Glavne naravne enote Slovenije (5 osnovnih) pozna 25 % G in 20 % P, štiri ali tri pa 33 % G in 37 % P, med negativnimi odgovori je bilo 27 % odgovorov G in 34 % odgovorov P. Naravnogeografski in historični vidik (Dolenjska, Štajerska itd.) je pomešalo precejšnje število brucov.
12. Upravna razdelitev SRS (princip: republika - občina - krajevna skupnost) je delala največ težav geografom, saj jih je pravilno odgovorilo le 11 % (P - 20 %), pomanjkljivo je odgovorilo 19 % G in 14 % P, brez odgovora pa je ostalo kar 63 % G in 60 % P. Navedeni delež vprašanj, ki je ostal brez odgovora, nam dokazuje, da srednješolcem načela upravne razdelitve niso jasna, zato nas ne preseneča, da nekateri še vedno naštevajo okraje (?!).
13. Na novo je bilo uvrščeno vprašanje o onesnaženih rekah v Sloveniji. Kot pravilen se je štel odgovor z vsaj štirimi onesnaženimi rekami v Sloveniji. Pravilno je odgovorilo 74 % G in 60 % P, kar je najvišji delež pozitivnih odgovorov pri geografskih dejstvih. Največ anketirancev je navajalo Savo, Dravo, Savinjo, Muro, N.Reko, Ljubljano in Mežo. Dve ali tri onesnažene reke je naštel 25 % G in 31 % P, negativno pa je odgovorilo le 1 % G in 9 % P. Zanimivo je, da ni bilo nobenega, ki ne bi vsaj poskušal odgovoriti. Žal pa so nekateri med bruci uvrstili med onesnaženo reko tudi Kolpo, kar je avtorja sestavka kot Belokranjca seveda močno prizadelo.
14. Prvič se je vpraševalo tudi o območjih onesnaženega zraka v Jugoslaviji. Kot pravilen se je štel odgovor, kjer je bilo navedenih vsaj šest onesnaženih območij v Jugoslaviji, kot pomanjkljiv, če so bila navedena vsaj tri območja onesnaženega zraka, negativni pa so bili ostali odgovori. Pravilno je odgovorilo 49 % G in 34 % P, pomanjkljivo 42 % G in 49 % P in negativno 9 % G in 17 % P. Kljub sicer razmeroma visokemu deležu pravilnih odgovorov, se je glede na aktualnost varstva okolja pričakoval višji odstotek pravilnih odgovorov. Očitno so nam veliko bolj poznana območja onesnaženega zraka v SR Sloveniji (Ljubljana, Celje, Velenje, Mežica, Jesenice, Ravne, Maribor, Idrija, Novo mesto, Anžurje, Zasavje, Kranj) kot območja onesnaženega zraka drugod v Jugoslaviji. Kljub temu pa niso bili redki, ki so navajali tudi Sarajevo, Zenico, Beograd, Skopje, Zagreb, Bor, Trepčo, Kosovsko Mitrovico, Nikšič, Rijeko, Sisak ali Omiš.

Skupno je bilo pri 14 vprašanjih o geografskih dejstvih pri geografih 44,3 % pravilnih odgovorov, pri psihologih pa 33,5 %. Pomanjkljivo je odgovorilo 29,2 % G in 31,7 % P, negativno 15,6 % G in 19,6 % P, brez odgovora pa je ostalo 10,4 % G in 15,2 % P. Primerjava pozitivnih odgovorov z opisno označitvijo geografskih pojmov nam pokaže, da novinci geografska dejstva boljše poznajo kot geografske termine (G - 24,3 %, P - 18,3 %).

III. Oznaka bistva geografskih pojavov in procesov

S pomočjo 12 izbranih vprašanj s področja geografskih pojavov in procesov naj bi novinci pokazali sposobnost sklepanja, zlasti pa medsebojnega povezovanja in primerjanja geografskih pojavov in procesov, kar je ena izmed bistvenih potez geografskega mišljenja in raziskovanja. Navedena skupina vprašanj je v primerjavi z vprašanji iz prejšnjih anket doživela največje spremembe, saj je bilo uvedenih osem novih vprašanj (od št. 5 do 12).

1. Pri vprašanju: Kaj oblikuje podnebje neke pokrajine je bilo treba za pozitivno oceno navesti vsaj štiri klimatske dejavnike, pomanjkljiv pa je bil odgovor, ki je vseboval le dva ali tri klimatske dejavnike. Pravilno je odgovorilo 23 % G in 26 % P, pomanjkljivo 61 % G in 37 % P, negativno pa 16 % G in 26 % P. Bruci so pogosto zamenjevali klimatske elemente in dejavnike ter so tako naštevati padavine, temperaturo, vetrove in pritisk namesto geografsko širino, morske tokove oddaljenosti od morja, baričnih tvorb itd.
2. Drugo vprašanje je zahtevalo navedbo vsaj štirih faktorjev, ki omogočajo in razvijajo turizem. Med vprašanji o geografskih procesih in pojavih je na navedeno vprašanje pozitivno odgovorilo največ novincev, in sicer 36 % G in 51 % P, pomanjkljivo pa 46 % G in 32 % P. Naštevanje naravnih in družbenih vzrokov je nekako v ravnovesju. Zanimivo je, da je nekaj novincev med pogoje uvrstilo tudi čistost okolja.
3. Socialistične poteze našega gospodarstva (vsaj dve) so dovolj poznane le 39 % G in 43 % P, eno potezo pa je poznalo 35 % G in 22 % P. Zaskrbljujoče je, da kar 17 % G in 29 % P ni znalo navesti niti ene socialistične poteze našega gospodarstva, nekateri pa so med gospodarske poteze uvrstili celo neuvrščenost. Nekemu novincu pa se je zdela poteza, da ni reklam na račun drugih bistvena poteza našega socialističnega gospodarstva.
4. Novinci so v tem vprašanju morali naštetati vsaj dva razloga, ki sta narekovala namestitvev tovarne v Kidričevem (npr. bližina energetskih virov, prometna povezanost, delovna sila itd.). Pozitivno je odgovorilo 32 % G in le 6 % P, pomanjkljivo pa 35 % G in 29 % P. Izredno visok pa je bil delež brez odgovora in sicer 24 % G in kar 51 % P.
5. Vprašanje je zahtevalo označitev pojma varstva okolja, s katerim se novinci pogosto srečujejo tudi v vsakdanjem življenju. Treba je bilo poudariti boj in skrb za čisto, urejeno in zdravo okolje ter poudariti širino samega pojma varstva okolja. Na tak način je odgovorilo le 12 % G in 23 % P, pomanjkljivo pa 67 % G in 48 % P. Negativno je odgovorilo le nekaj novincev (7 % G in 9 % P), brez odgovora pa 14 % G in 20 % P. Veliko je torej prav pomanjkljivih odgovorov, med katerimi so najbolj pogosti:
 - skrb za čisto okolje,
 - boj za ohranitev naravnega okolja,
 - varstvo zraka in vod,
 - boj proti onesnaževanju okolja,
 - racionalno izkoriščanje naravnih virov.
 Večina poudarja čistilne naprave, onesnažen zrak, vode, varstvo narave in zlasti zgolj posamezne akcije. Zanimivo je, da nekateri ločujejo "okolje" in "zrak". Zelo posrečen pa se mi je zdel odgovor: "Kakor postelješ, tako boš spal!"
6. Prvič se je vpraševalo tudi glede opredelitve procesa deagrarnizacije, ki je tako prisoten v naši družbeni stvarnosti in geografski literaturi. Pravilen odgovor je zahteval označitev poklicne preselitve kmečkega prebivalstva in opuščanje obdelave zemlje. Na ta način je odgovorilo 14 % G in 20 % P, pomanjkljivo pa 37 % G in 17 % P. Večina je poudarjala zlasti odselitev v mesta, manj pa sam proces deagrarnizacije na podeželju. Izredno visok je delež nepravilnih odgovorov: G - 44 % in P - 34 %.

Oglejmo si nekatere najbolj pogoste negativne odgovore:

 - razvoj države iz agrarne v industrijsko,
 - razvoj industrije,
 - odhod kmečkega prebivalstva v mesta,
 - razvoj industrije na podeželju,
 - načrtno kmetijstvo,
 - razlaščanje zemlje.
7. Tudi opredelitev procesa urbanizacije je delala brucem velike težave. Nakazati je bilo potrebno rast mestnega prebivalstva in urbaniziranih površin ter posledice navedenega razvoja v pokrajini. Samo 5 % G in 6 % P je pravilno odgovorilo, pomanjkljivo pa 19 % G in 37 % P. Pomanjkljivi odgovori

so predvsem navajali doseljevanje v mestna naselja ali širjenje mest. Izredno visok je delež negativnih odgovorov: kar 67 % G in 49 % P. Novinci mešajo pojem urbanizacije z urbanizmom, saj govorijo o načrtni gradnji naselij, urejanju naselij, prostorski ureditvi okolja ali pravilni razporeditvi družbenih objektov. Nekaterim pa pomeni urbanizacija proces naseljevanja in potovanje ljudi na delo v mesto.

8. Novincem je bil proces industrializacije nekoliko bolj jasen, čeprav je bilo še vedno dokaj skromno število pravilnih odgovorov (15 % G in P). Večina je namreč poudarjala predvsem razvoj industrije in njeno širjenje, manj pa posledice takega razvoja. Zato je visok delež pomanjkljivih odgovorov (69 % G in 68 % P).

Najpogostejši odgovori:

- razvoj industrije,
- razvoj industrije in njeno širjenje,
- hitrejši razvoj industrije,
- spreminjanje države iz kmetijske v industrijsko,
- gradnja tovarn.

9. Vprašanje je zahtevalo opredelitev vzrokov razvojne stopnje kmetijstva v Sloveniji (vsaj dva ustrezna). Novinci naj bi omenili reliefne razmere (npr. kraški svet, raznolikost terena) ali klimatske posebnosti Slovenije in na drugi strani družbene vzroke (npr. močna in večkrat nenačrtna deagrarizacija, ostarelost kmečke delovne sile, odhajanje na delo v tujino itd.). Pravilno je odgovorilo 18 % G in 14 % P, pomanjkljivo pa po 23 % G in P. Večina jih je poudarjala zlasti družbene vzroke, npr. odhajanje v neagrarne poklice in preseljevanje s podeželja v mesta. Pri negativnih odgovorih so bruci pomešali posledice in vzroke in pisali o letnem pridelku v kmetijskih panogah (28 % G in 12 % P), kar 51 % P in 31 % G pa ni našlo nobenega odgovora.

10. Našteti je bilo treba vsaj dva dejavnika, ki opredeljujeta onesnaženost zraka v kotlinah. Pravilno je odgovorilo 14 % G in 29 % P, pomanjkljivo pa po 34 % G in P. Novinci so največkrat omenili reliefno zaprtost kotline, inverzijo in brezvetrje. Negativno je odgovorilo 30 % G in 14 % P, ki so med vzroki navajali smog, količino SO₂ v zraku, padavine ali nizek zračni pritisk, torej gre za očitno zamenjavo vzrokov in posledic.

11. Novinci so morali našteti vsaj tri poglavitne pravice narodnosti v SFRJ. 23 % G in 9 % P je pravilno odgovorilo, pomanjkljivo pa 18 % G in 43 % P. Večina je podčrtala pravico do izražanja v lastnem jeziku in šol, manj pa pravico do tiska v svojem jeziku, negovanja svoje kulture, dvojezičnih napisov itd. Glede na aktualnost problematike nas preseneča visok delež negativnih odgovorov (50 % G in 37 % P). Novinci so zamenjali pravice posameznika s pravicami naroda in narodnosti in navajali: samoupravljanje, svobodo govora, volilno pravico in socialno zavarovanje.

12. Novinci naj bi našli vsaj tri osnovne pobude za osnovanje gibanja neuvrščenih. Pravilno je odgovorilo 40 % P in samo 16 % G, pomanjkljivih pa je bilo 32 % odgovorov G in 37 % P. Največkrat so novinci navedli naslednje pobude: borba proti blokovski delitvi sveta, razorožitev, borba proti kolonializmu in neokolonializmu, borba za mir, gospodarsko sodelovanje, pomoč nerazvitim, ozemeljska celovitost, suverenost itd. Negativno ali le en odgovor je navedlo 29 % G in 9 % P, brez odgovora pa je ostalo 26 % G in 14 % P.

IV. Hidrogeografija Jugoslavije

Podobno kot pri prejšnjih anketah smo tudi tukaj uporabili tri vprašanja, ki naj bi pokazala poznavanje naše rečne mreže in rečne režime v vseh treh področjih. Ker so rezultati zelo podobni prejšnji anketi, jih le na kratko komentiram.

1. Na osnovi hidrografske skice v merilu 1:500 000 so bruci poimenovali pglavitnih 27 rek v Jugoslaviji. Odgovore z vsaj 15 rekami smo šteli za pozitivne, pomanjkljivi pa so bili odgovori z 10 - 15 rekami, ostali pa negativni. Pozitivnih je bilo 32 % G in 29 % P, pomanjkljivih 35 % G in 34 % P, negativnih pa 33 % G in 37 % P. Bruci dobro poznajo slovenske reke in največje reke v Jugoslaviji, slabo pa predvsem reke BiH in Srbije.
2. Razlaga rečne mreže je tudi tej generaciji delala velike težave, saj je le 4 % G in 9 % P odgovorilo pravilno, 18 % G in 14 % P pomanjkljivo, 35 % G in 23 % P negativno, kar 43 % G in 54 % P pa na vprašanje sploh ni odgovorilo. Odgovori so podobni kot pri prejšnji anketi, nekdo pa celo navaja, da je vzrok za večji delež črnomskega porečja deviacija.
3. Tudi označitev rečnega režima v vseh treh povodjih je delala novincem velike težave. 9 % G in 12 % P je odgovorilo zadovoljivo, pomanjkljivo 19 % G in 14 % P, negativno po 40 % G in P, brez odgovora pa 32 % G in 34 % P. Večina ni odgovarjala o rečnih režimih v povodjih, temveč je nakazala zgolj rečne režime dveh ali treh rek.

V. Širša razgledanost

Tudi navedena vprašanja so ista kot v že obdelanih anketah, zato navajam le pglavitne ocene.

1. Anketiranci so odgovarjali na vprašanje smeri zunanjih vplivov, ki se kažejo v razvoju jugoslovanskih upodabljaljivih umetnosti v preteklih stoletjih, zlasti arhitekture in slikarstva. Za pozitivne so vzeti tisti odgovori, kjer so navedeni vsaj trije pglavitni vplivi (npr. romanski iz Italije, gotski iz Nemčije, bizantinski iz vzhoda). Pozitivno je odgovorilo 30 % G in 48 % P, pomanjkljivo 40 % G in 23 % P, negativno pa 30 % G in 29 % P.
2. Navesti je bilo potrebno vsaj štiri dela slovenskih pisateljev, kjer najdemo tudi geografsko zanimivo čtivo. Pozitivno je odgovorilo 18 % G in 20 % P, pomanjkljivo 25 % G in 20 % P, negativno 49 % G in 43 % P, brez odgovora pa je ostalo 3 % G in 17 % P. Bruci so največkrat navajali naslednja dela in pisatelje: Levstikovo Potovanje od Litije do Čateža, Valvazorjevo Slavo Vojvodine Kranjske, Trdinove Bajke in povesti o Gorjancih in Mencingerjevo Moja hoja na Triglav. Med slovenske pisatelje pa so poskušali "pretihotapiti" tudi Andriča z Mostom na Drini.

VI. Pomen in predmet geografije

O pomenu in predmetu geografije so odgovarjali študenti prvega letnika geografije.

1. Glede mesta geografije v sistemu znanosti so odgovori zelo različni in večkrat nejasni. 26 % jo uvršča med družboslovne znanosti, 25 % med naravoslovno-družboslovne znanosti, 11 % med nenaravoslovne, 6 % jih ni odgovorilo, kar 32 % pa je odgovorilo zelo nejasno. Ogledajmo si nekaj nejasnih odgovorov, ki pa so po svoje zelo zgovorni:
 - je družbena veda,
 - ne spada niti med naravne niti med družbene vede,
 - ne spada niti med družbene niti med eksaktne znanosti,
 - naj bi bila neka posebna veda,
 - raziskovalna veda,
 - kombinirana veda,
 - naravoslovna in znanstvena veda hkrati.
2. Družbeni pomen geografije je po mnenju novincev predvsem v prikazu in razlagi odnosov med naravo in družbo (23 %), opisu zemeljskega površja (14 %), prikazovanju in razlagi pokrajine (8 %) itd. Zanimivo je, da kar 35 % ni znalo odgovoriti, 11 % odgovorov pa je nejasnih (gospodarski in pedagoški pomen, pojmovanje okolja kot celote), Lahko zaključimo, da ima večina brucev dokaj nejasne predstave o vedi, ki jo misli študirati.

3. Predmet geografije je po mnenju več kot polovice pokrajina (57 %), nekaj jih navaja geografsko okolje (12 %), Zemljo (11 %), geosfero ali zemeljsko površje (po 9 %). Nekateri menijo, da je predmet geografije relief, narava ali naravne pokrajine, kar 36 % pa na vprašanje ni odgovorilo.
4. Vodilo za vpis na geografijo je bilo predvsem zanimanje (44 %) in želja po spoznavanju sveta (16 %). Le posamezniki so navajali še ljubezen do narave, željo po večji razgledanosti, zaposlitev v turizmu ali pa razlog, da jih je za študij geografije navdušil profesor geografije, 30 % pa na vprašanje ni odgovorilo, kar je zelo zgovoren podatek.

Zaključek

Oglejmo si še nekaj osnovnih značilnosti celotne slike odgovorov in primerjavo odgovorov novincev geografije in psihologije. Kljub določenim novim vprašanjem so rezultati v primerjavi z anketami iz leta 1962 in 1977 precej podobni (prvi podatek v oklepaju je iz leta 1977, drugi pa iz leta 1962). Od vseh odgovorov je bilo 26 % (21 %, 21 %) pozitivnih, 32 % pomanjkljivih (38 %, 40 %) in 42 % (38 %, 40 %) negativnih. Med negativne smo seveda uvrstili tudi tista vprašanja, ki so ostala brez odgovora. V primerjavi z rezultati prejšnjih anket je nekoliko več pravih odgovorov, zato pa manj pomanjkljivih. Večji pa je tudi sam odstotek vprašanj brez odgovora, saj znaša 14 %. Pri vseh navedenih vprašanjih so mišljeni odgovori brez upoštevanja odgovorov na tiste geografske termine, kjer je bila dana možnost izbirne označitve pravih odgovorov. Sicer pa je bilo pri ostalih geografskih terminih 23 % odgovorov pozitivnih, 41 % pomanjkljivih, 29 % negativnih in 7 % brez odgovora. Pri geografskih dejstvih je 39 % pozitivnih, 31 % pomanjkljivih, 17 % negativnih in 13 % brez odgovora. Na vprašanja s področja geografskih pojavov in procesov je pravilno odgovorilo 22 %, pomanjkljivo 37 %, negativno 23 %, brez odgovora pa je bilo kar 18 % vprašanj. Najmanj pozitivnih odgovorov je bilo s področja vprašanj iz hidrogeografije Jugoslavije, saj je le 16 % odgovorov pozitivnih, 22 % pomanjkljivih, 35 % negativnih in 27 % brez odgovora in jih prištevamo seveda k negativnim. Na splošna vprašanja je pravilno odgovorilo 29 %, pomanjkljivo 27 %, negativno 33 % in brez odgovora 6 %.

Polovično znanje, nejasni pojmi in predstave so še vedno hibe v srednješolskem znanju geografije. Zaskrbljujoče je skromno znanje s področja geografije Jugoslavije. Nova raziskovalna spoznanja vse prepočasi prihajajo do srednješolskih klopi. Prav opredelitev pojavov in procesov industrializacije, urbanizacije in deagrarnizacije so delali dijakom zelo velike težave. Tako je na primer proces urbanizacije pravilno opredelilo le 5 % dijakov, kar 66 % pa jih je odgovorilo negativno ali pa je ostalo brez odgovora.

Razumljivo je, da nam zgolj enoletni rezultati in primerjava znanja novincev geografije in psihologije ne more dati dovolj jasne osnove za dajanje bolj argumentiranih zaključkov, vendar le dovoljuje določeno sklepanje o znanju geografije v srednji šoli. Delovna hipoteza je bila zgrajena na predpostavki, da se na geografijo vpisujejo dijaki, ki v primerjavi z ostalimi dijaki geografijo bolj obvladajo. Žal pa primerjava sicer naključno izbrane vzorčne populacije (v našem primeru novincev psihologije) delovno hipotezo ne potrjuje. Pravilno je namreč odgovorilo 26,2 % G in 25,2 % P, pomanjkljivo 33,6 % G in 29,9 % P, brez odgovora pa je ostalo 11,0 % G in 17,3 % P. Lahko torej zaključimo, da statistično vzeto razlike glede znanja geografije med obema vzorčnimi populacijami niso značilne. Še največje razlike so v odstotku vprašanj brez odgovorov. Študenti geografije so namreč le odgovarjali pod določeno odgovornostjo, saj kljub anonimnosti ankete niso imeli popolnoma "čiste" vesti glede možne uporabe rezultatov. Psihologi pa so odgovarjali brez obremenitev, zato pa nekoliko bolj površno, o čemer kaže prav visok delež vprašanj brez odgovorov. Vsekakor bi pričakovali, da bodo novinci geografije pokazali občutno višjo raven znanja o predmetu, ki ga mislijo študirati. S tem v zvezi pa je vsekakor tudi podatek, da je na vprašanje, kaj vas je vodilo, da ste se vpisali na geografijo, ostalo kar 30 % brucov z geografije brez odgovora! Tudi delež novincev, ki se jim uspe "prebiti" v varnejši pristan drugega letnika geografije na FF nam potrjuje, da se večina maturantov dokaj naključno odloči za študij geografije. Vsekakor bi bilo potrebno usmerjanju dijakov, ki jih veseli študij geografije, posvetiti večjo pozornost - geografski krožki in sodelovanje v mladinskih raziskovalnih taborih (skupina geografija) so dodatna vzpodbuda in preizkus.

Geografski termini, zlasti pa geografska dejstva so delala psihologom nekoliko večje težave kot geografom. Geografske pojave in procese pa psihologi nekoliko bolje poznajo kot geografi, kar nas seveda močno preseneča. Tudi na področju hidrogeografije so psihologi dali za odtenek več pravilnih odgovorov kot geografi. Podroben pregled po vprašanjih pokaže, da so psihologi bolje odgovarjali na širša in bolj splošna vprašanja, npr.: pobude za osnovanje gibanja neuvrščenih, socialistične poteze našega gospodarstva, smer prihajanja zunanjih vplivov, ki se kažejo v razvoju jugoslovanskih umetnosti itd.), geografi pa na konkretnjša vprašanja. Seveda pa bi bilo potrebno za bolj reprezentativno predstavitev nadaljevati s podobnimi primerjalnimi anketami.

Lahko zaključimo, da nas rezultati anket silijo k razmišljanju in z njimi ne moremo biti zadovoljni. Rezultati nam razgaljajo vse pomanjkljivosti, ki so odraz geografskega izobraževanja na vseh ravneh, od osnovne šole do univerze. Nikakor ne moremo in ne smemo biti zadovoljni, da le četrtnina srednješolcev ob nizkih kriterijih pokaže zadovoljivo raven geografskega znanja. Vsekakor bo potrebno več pozornosti posvetiti dopolnilnemu izobraževanju učiteljev geografije in pisanju šolskih učbenikov. Ob reformnih, večkrat le organizacijskih spremembah, bi morali težiti predvsem k dvigu znanja geografije, kajti le na ta način bomo dvignili tudi pomen in mesto geografije v naši družbeni stvarnosti.

VIRA:

- Lovrenčak F., 1978, Znanje geografije pri absolventih srednjih šol na začetku visokošolskega študija geografije, Geografski obzornik XXV, 3-4, Ljubljana.
 Radinja D., 1963, Problematika o izhodiščih univerzitetnega študija geografije na prvi stopnji, Geografski obzornik X, 1-2, 3-4, Ljubljana.

Odgovori študentov geografije in psihologije FF na anketna vprašanja - v % (šol.1. 1978/79)

1. Geografski termini

1-1 Opisna označitev

	pozitivni		pomanjkljivi		negativni		brez odgovora	
	G	P	G	P	G	P	G	P
horizont	42	31	28	33	21	26	9	10
relief	51	34	19	34	26	23	4	9
erozija	7	3	46	34	46	51	1	12
podzol	16	14	56	37	26	32	2	17
polikulturno kmetijstvo	16	13	46	42	26	29	12	16
plantaža	17	15	53	60	28	14	2	11
SKUPNO	24,8	18,3	41,4	40,0	28,8	29,2	5,0	12,5

1-2 Izbirna označitev pravilnega odgovora

	pravilni		nepravilni		brez odgovora	
	G	P	G	P	G	P
geografska širina	82	30	16	20	2	-
izohipsa	94	79	4	15	2	6
pasat	35	45	13	55	2	-
savana	83	84	17	16	-	-
nataliteta	61	68	39	32	-	-
SKUPNO	81,0	71,2	17,8	27,6	1,2	1,2

	pravilna lastna označitev		delno pravil- ni		nepravilni		brez odgo- vora	
	G	P	G	P	G	P	G	P
porečje	7	3	72	54	21	40	-	3

2. Geografska dejstva

	pozitivni		pomanjkljivi		negativni		brez odgovora	
	G	P	G	P	G	P	G	P
sestava geosfere	17	15	53	60	28	14	2	11
naravne pokrajine v tropskem pasu	27	17	23	40	35	29	5	14
tropske kulture	61	34	26	26	4	26	9	14
geološke dobe	59	40	17	11	12	26	12	23
glavna jezika v Juž- ni Ameriki	63	51	11	12	21	14	5	23
glavna mesta	59	35	25	43	14	22	2	-
socialistične države v Evropi	67	57	30	37	3	6	-	-
atlaške dežele	63	37	19	20	12	6	6	37
industrijske pokra- jine v Evropi	21	37	47	23	25	31	7	9
številčni podatki o Jugoslaviji	21	14	39	43	21	29	19	14
naravne enote Slovenije	25	20	33	37	27	34	15	9
upravna razdelitev Slovenije (princip)	11	20	19	14	7	6	63	60
onesnažene reke v Sloveniji	74	60	25	31	1	9	-	-
območje onesnaženega zraka v Jugoslaviji	49	34	42	49	9	17	-	-
SKUPNO	44,8	33,5	29,2	31,7	15,6	19,6	10,4	15,2

3. Geografski pojavi in procesi

dejavniki oblikovanja podnebja pokrajine	23	26	61	37	16	26	-	11
dejavniki razvoja turizma	46	51	46	32	3	3	5	14
socialistične poteze našega gospodarstva (SFRJ)	39	43	35	22	9	6	17	29
razlogi za namestitev tovarne v Kidričevem	32	6	35	29	9	14	24	51
označitev pojma var- stvo okolja	12	23	67	48	7	9	14	20
opredelitev procesa deagrarizacije	14	20	37	17	44	34	5	29
opredelitev procesa urbanizacije	5	6	19	37	67	51	9	6
opredelitev procesa industrializacije	15	15	69	68	10	6	6	11
vzroki stopnje razvo- ja kmetijstva v Sloveniji	18	14	23	23	28	12	31	51
vzroki onesnaženosti zraka v kotlinah	14	29	34	34	30	14	22	23
pravice narodnosti v SFRJ	23	9	13	43	50	37	9	11

	pozitivni		pomanjkljivi		negativni		brez odgovora	
	G	P	G	P	G	P	G	P
pobude za osnovanje gibanja neuvrščenih	16	40	32	37	26	9	26	14
SKUPNO	21,4	23,6	39,7	35,6	24,9	18,5	14,0	22,3

4. Hidrogeografija Jugoslavije

poimenovanje rek na skici	32	29	35	34	33	37	-	-
obrazložitev rečne mreže	4	9	18	14	35	23	43	54
označitev rečnih režimov v povodjih	9	12	19	14	40	40	32	34
SKUPNO	15,0	16,6	24,0	20,7	36,0	33,3	25,0	29,4

5. Splošna vprašanja

smer prihajanja zunanjih vplivov, ki se kažejo v razvoju jugoslovanske umetnosti	30	48	40	23	30	29	-	-
slovenski pisatelji in dela, kjer najdemo tudi geografsko zanimivo čtivo	18	20	25	20	49	43	8	17
SKUPNO	24,0	34,0	32,5	21,5	39,5	36,0	4,0	8,5
SKUPNO (brez izbirne označitve prav.odg.)	26,2	25,2	33,6	29,9	29,2	27,1	11,0	17,8

M. ŠPES

GEOGRAFSKE RAZISKAVE DIJAKOV SREDNJIH ŠOL V OKVIRU GIBANJA "ZNANOST MLADINI" V LETU 1980

Z veseljem lahko ugotovimo, da zanimanje srednješolcev za raziskovalno delo iz leta v leto narašča. Vsako leto dobivamo več geografskih nalog, vendar pa uspeh ne gre iskati le v večjem številu, ampak predvsem v njihovi kvaliteti. Vedno več je nalog, ki so plod samostojnega raziskovalnega in terenskega dela, letos velja to predvsem za naloge o mlinih in mlinarstvu, kjer so imeli dijaki na voljo zelo nadrobna navodila, tako za zbiranje podatkov, kot tudi za njihovo vrednotenje ter izdelavo kartografskega gradiva. Takšne oblike usmerjanja in vodenja srednješolcev pri raziskovalnem delu so dobile priznanje in pohvalo ter podporo tudi pri vseh geografih, ki so bili v komisiji na zveznem geografskem srečanju. Pri dijakih, ki so sodelovali na mladinskih raziskovalnih taborih, pa se je pokazalo, da so precej samostojno in ustrezno uporabljali metode raziskovalnega in terenskega dela, ki so se ga naučili na taborih. Ponovno pa lahko ugotovimo, da je neprecenljive vrednosti sodelovanje mentorjev po šolah, saj je ravno od njihovega prizadevanja in volje, da pomagajo in svetujejo dijakom, odvisna tudi raven nalog. Žal se iz leta v leto pojavljajo mladi raziskovalci iz istih srednjih šol, nekatere šole pa vsa leta niso našle poti, da bi